

OSVRT NA PRAVILA MEĐUNARODNOGA POMORSKOGA ODBORA ZA ELEKTRONIČKE TERETNICE

Melita Veršić-Marušić
asistent pripravnik

UDK 347.79
stručni rad

I. UVOD

Razvoj i upotreba računala, te njihovo povezivanje u mreže doveli su do revolucionarnih promjena na mnogim područjima ljudske djelatnosti. Međunarodna trgovina i prijevoz prihvatili su nove tehnike. Omogućen je brz prijenos informacija, pa se i podaci koje sadrže prijevozne isprave mogu tako prenositi. Dakle, izdaje se prijevozna isprava na tradicionalni način, ali se podaci u njoj sadržani mogu prenositi pomoću računala. No, da li je moguće ostvariti »paperless« sustav koji će pravno djelovati i bez izdavanja isprave na papiru? Elektronički prijenos podataka trebao bi tada zamijeniti svaku od funkcija papirne isprave koju ona obavlja u okviru ugovora o prodaji, prijevozu, međunarodnom dokumentarnom akreditivu. Nesumnjivo je da su mnoga pitanja još otvorena, a u ovom prijelaznom razdoblju značajan je rad Međunarodnoga pomorskoga odbora (CMI).

Uvažavajući sve glasnije zahtjeve za zamjenu papirnih isprava elektroničkom razmjenom podataka, formiran je posebni Međunarodni pododbor, radi bavljenja ovim pitanjem. Predsjednikom ovoga Pododbora imenovan je Jan Ramberg, profesor privatnoga prava Sveučilišta u Stockholmu.¹

Na 34. Međunarodnoj konferenciji CMI-a održanoj u Parizu od 24. do 29. lipnja 1990. godine, usvojena su Pravila Međunarodnoga pomorskoga odbora za elektroničke teretnice.

II. PRAVILA MEĐUNARODNOGA POMORSKOGA ODBORA ZA ELEKTRONIČKE TERETNICE

Ova Pravila su dana u smislu preporuke i primjenjuju se dobrovoljno, na temelju sporazuma stranaka (član 1.).

¹ Dokument CMI-a ELECTRO — 12 (izvještaj J. Ramberga, »Electronic Transfer of Rights to Goods in Transit«), str. 150.

U članu 2. definirani su pojmovi koji nisu uobičajeni u pomorskoj praksi, dok ostale termine korištene u ovim Pravilima treba tumačiti kako je uobičajeno.

Pravila postupka (član 3.) pozivaju se na UNCID (Jedinstvena pravila ponašanja za razmjenu trgovačkih podataka preko teletransmisije iz 1987.), te na UN/EDIFACT standarde (značenje skraćenice UN/EDIFACT daje se u članu 2. (c), gdje se navodi da su to Pravila Ujedinjenih naroda za elektroničku razmjenu podataka za upravu, trgovinu i prijevoz). Naime, »EDI«, tj. elektronička razmjena podataka, zahtijeva definirani sustav komuniciranja, pa su različiti sustavi nepoželjni.

Nastojeći uspostaviti disciplinu pri elektroničkoj razmjeni podataka, pravila postupka zahtijevaju da transmisija bude potvrđena (član 3.(d)), te štite povjerljivost transmitiranih podataka (član 3.(e) i (f)).

Član 4. (Oblik i sadržaj poruke o primitku) oponaša postojeću praksu pri izdavanju teretnice. Vozaru se nameće dužnost da u elektroničkoj poruci koju šalje nakon primitka robe od krcatelja navede iste podatke o robi koje bi naveo da je izdana papirna teretnica. Takvi navodi imaju isti pravni učinak koji bi imali da su sadržani u teretnici izdanoj na papiru.

Uvijek s ciljem da ugovorni položaj stranaka ostave nedirnutim činjenicom elektroničke transmisije, Pravila ne diraju u mjerodavno pravo koje bi se imalo primijeniti u slučaju da je izdana papirna teretnica (član 6.). Pravila se koncentriraju na tehnička pitanja elektroničke komunikacije između stranaka, na korištenje »povjerljivoga ključa« i modalitete predaje robe upotrebom toga »povjerljivoga ključa«. Naime, smatralo se da bez takvog pojednostavljenja trgovački partneri ne bi rado prihvaćali ovaj sustav.²

Kako bi se izbjegli eventualni nesporazumi o tome koja prava »nositelj« (definiran u članu 2.(g)) ima prema vozaču, član 7.(a) specificira ta prava.

Pravilo iz člana 7.(b) opisuje na koji se način obavlja prijenos »prava raspolaganja i prijenosa« i ova je odredba središnja u Pravilima CMI-a. Pravilo nastoji bez fizičkoga prijenosa papira postići isti učinak koji se postiže prijenosom teretnice.

Član 8. bavi se »povjerljivim ključem« kao prikladnim načinom (npr. kombinacija brojeva ili slova) pomoću kojega vozač može identificirati »nositelja«, tj. stranku koja prema vozaču ima određena, u Pravilima utvrđena prava.

»Povjerljivi ključ« je nužan i prilikom davanja uputa vozaču o predaji robe (član 9.).

U članu 10. predviđena je mogućnost izdavanja papirne isprave. Nju izdaje vozač na zahtjev »nositelja« ili na vlastitu inicijativu, što u oba slučaja dovodi do okončanja postupka elektroničke razmjene podataka u skladu prema ovim Pravilima. Opcija izdavanja papirne isprave posebno je važna

² ibid., str. 156.

u početnom razdoblju elektroničke razmjene podataka. Zbog eventualnih propusta u sustavu, te zbog nemogućnosti pojedinih stranaka da elektronički komuniciraju, na raspolaganju trebaju biti i druge metode. Osim toga, obveza vozara da izda teretnicu kad se to od njega zatraži predviđena je u nizu pravnih izvora.³

Prema članu 11., prihvaćajući Pravila, sve zainteresirane stranke smatraju elektroničke podatke izjednačenima s pismenim oblikom, kad god se takav oblik traži prema propisima ili običajima. No, bez obzira na ovu odredbu, mjerodavno pravo može postavljati zahtjeve u pogledu oblika kojima elektronička razmjena podataka neće biti dovoljna.⁴

III. ZAKLJUČAK

Preostaje pratiti hoće li praksa slijediti ova Pravila CMI-a, te koji će se problemi javljati. Pravila se u potpunosti temelje na sporazumu stranaka, a da li će ova materija biti regulirana međunarodnom konvencijom ili model-zakonom koji će se pretočiti u pojedina nacionalna prava, stvar je budućnosti. Za sada je važno ustanoviti neki sustav koji je sposoban izbjeći veće opasnosti kojima korisnici ovih novih postupaka mogu biti izloženi. Jer, trgovina neće čekati dok pravnici budu spremni.⁵

³ *ibid.*, str. 164.

⁴ *ibid.*, str. 156.

⁵ Dokument CMI-a ELECTRO—1/III-89 (J. Ramberg, »Electronic Transfer of Rights to Goods in Transit«), str. 38.